

Uit het archief van het huis Voorn

Een pachtcontract uit 1585

Enige tijd geleden kreeg de werkgroep Ridderhofsteden van onze vereniging van de tegenwoordige eigenaar en bewoner van het huis Voorn, de heer J. A. F. van Seumeren, welwillend te leen het gehele huisarchief, ter inzage en bestudering. Dit archief omvat enkele honderden stukken, die tesamen een periode bestrijken van 1499 tot in de recente tijd.

Het spreekt vanzelf dat een gedegen studie van dit materiaal veel tijd zal vergen. Het is namelijk de bedoeling over het huis Voorn een zo uitgebreid mogelijke verhandeling samen te stellen en wel omdat juist deze ridderhofstad zich daartoe zo bij uitstek leent: er zijn nog zichtbare resten, er zijn vrij veel afbeeldingen van het kasteel in welstand, er is in het recente verleden archeologisch onderzoek gedaan en ten slotte is er dan het uitgebreide huisarchief.

Het huis Voorn was een leen van het Kapittel van Oudmunster te Utrecht en bovengenoemd archief bevat vele acten van leenverheffing. Steeds als een bezitter was overleden of anderszins van zijn bezit afstand deed, moest het goed worden "opgedragen" aan het kapittel, waarop de proost en diens leenmannen het wederom aan erfgenaam of opvolger tegen "*huldunge ende eedt*" in leen teruggaven.

Het is niet de bedoeling hier een uiteenzetting te geven over het leenstelsel en evenmin om vooruit te lopen op de boven aangekondigde "gedegen studie" van het huisarchief. Wel lijkt het aardig één van de eerste acten er alvast uit te lichten en die als een voorproefje hier wat nader te beschouwen.

Inleiding

Ter nadere oriëntatie eerst het volgende. Op 22 December 1456 werd met het huis Voorn beleend Zweder Taets van Voorn, na het kinderloos overlijden van zijn broer Gerrit. Deze Zweder was - in tweede echt - gehuwd met Hadewig van der Mye; uit dit huwelijk sprongen drie

kinderen: Gerrit, Hillegond en Elisabeth. De laatste werd abdis in het klooster Mariëndaal.

Toen Zweder in 1475 overleed werd zijn, toen nog onmondige, zoon Gerrit zijn leenvolger. De laatste bleef Heer van Voorn tot hij in 1497 overleed.

Het Huis te Voorn bij Utrecht in het midden van de 17e eeuw geschilderd door een onbekende Nederlandse Meester.
(Copyright Centraal Museum Utrecht)

Zijn erfgename en leenvolgerster was zijn zuster Hillegond Taets van Voorn, die reeds op 11 Februari 1497 als zodanig door het kapittel werd erkend. Zij was eerst getrouwd met Johan Utenham, die in 1497 overleed; dit huwelijk bleef kinderloos. Uit haar tweede huwelijk, met Zweder van Zuylen, werden wel kinderen geboren.

door

Dr D. W. Gravendeel

In een latere acte, van 23 Januari 1537, werd bepaald dat na de dood van Hillegond, het goed moest komen aan de familie de Wael van Vronesteijn en wel aan Willem, zoon van Lubbert de Wael van Vronesteijn en Marij van Raephorst, Lubbert, zoon van Adriaen van Zuijdoert en Alijdt de Wael van Vronesteijn en Janna, dochter van Willem de Wael van Vronesteijn; de laatste moest

worden uitgekocht en de beide anderen moesten tot overeenstemming komen "tot dien eynde dat die alinge goederen (= het geheel) voersz. zullen op een van dese twee voersz. personen ofte hoeren erven comen ende bliven als een geheel en ongesplit leen".

Hillegond, die in 1547 overleed, stelde nog tijdens haar leven zelf orde op zaken want op 8 Juni 1546 verscheen voor Michael van Enckevoirt "proest (proest = proost, van het latijnse propositus = voorzitter van een kapittel van kanunniken) van Oudmunster t'Utrecht" en zijn leenmannen "juffrouw Hildegundt Zwedersdochter van Voorn".

Zij droeg hen op "mit hoeren vrijen moetwille, die hoffstede mitter huysinge, duyffhuys, boemgaerden, molen ende manscap (= manschap = leenplicht of ook wel betaling door de leenman aan de leenheer) te Voern, mit allen hoeren toebehoeren, ende mit eenre halve hoeve (1 hoeve = 16 morgen; 1 Stichtse morgen is 0,85 ha, zodat het hier gaat om 6,8 ha) lants, zoe die van outs daerby gelegen is, mitten dagelicken gerechte (= rechterlijk gezag), thijns (= pacht) ende thiende (= tiende deel van de opbrengst) zoe die gelegen is by der stad Utrecht, ende jofrou Hillegundt die hier voertyts aangekomen ende bestorven zyn by dode Gherits van Voorn Zwederszoon, hoeren brueder zaliger gedachten.

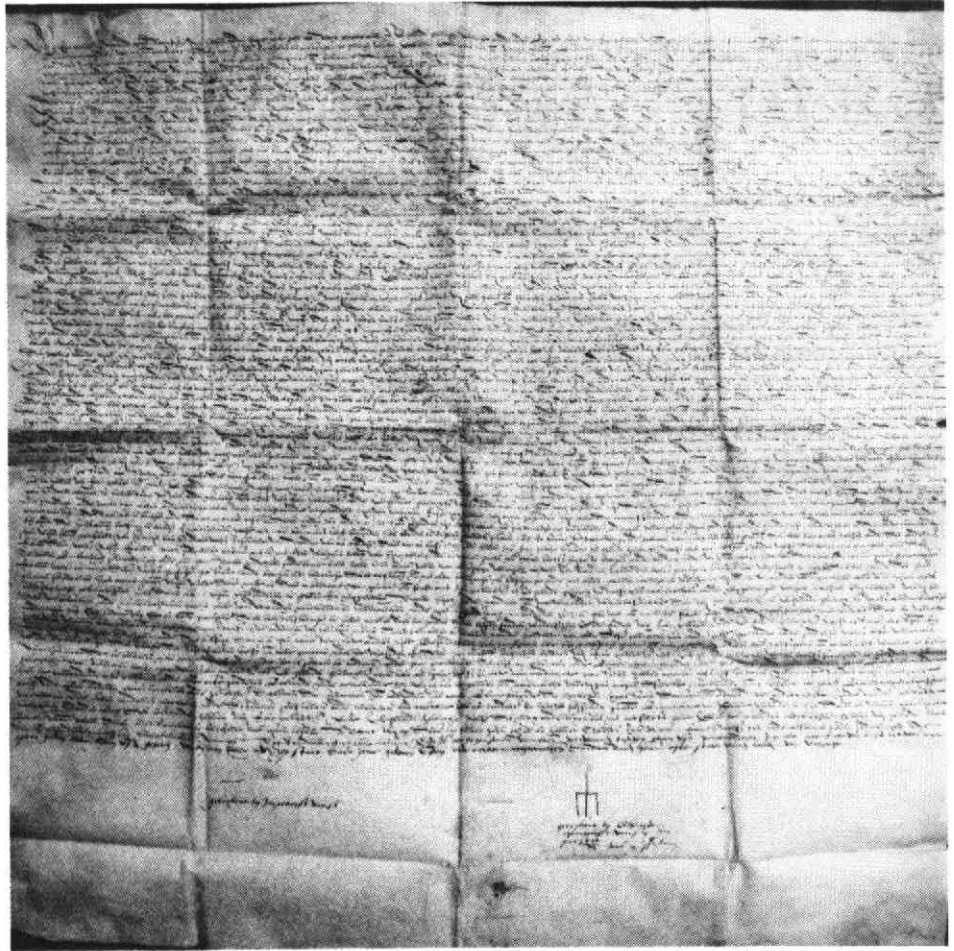
Ende mede zoe droech zy op ende gaff over alle alsulcke recht als zy heeft aen vier margen (= 3,4 ha) lants geheten die Nesse, 't gerecht, thyns ende thiende, gelegen in den kerspel (= parochie) van Vleuten".

Vervolgens beleenden de proost en zijn leenmannen Lubbert Adriaenszoon van Zuydoert met de bovengenoemde goederen. Deze Lubbert was nog "onmundich", weshalve voor hem "manscap, huldt ende eedt" werd gedaan door zijn vader Adriaen van Zuydoert. In een acte van 12 Juni 1581 is sprake van "Joncheer Lubbert van Parys van Sudoort, borgemeyster der stad Utrecht", wat op het punt van zijn "mondigheid" op dat tijdstip als onze twijfels zeker wegneemt.

Het pachtcontract

Wij weten nu hoe Lubbert aan zijn bezit kwam en we willen ook wel eens zien wat hij ermee deed. Het antwoord daarop wordt ten dele gegeven door het boven aangekondigde "voorproefje".

Dat voorproefje is een stuk perkament waarin zelfs een niet al te mager persoon zich nog decent zou kunnen kleden; het meet 69 x 67 cm en het is vol beschreven. De acte is gedateerd "den twee ende twyntichsten Septembris Anno XV hon-

dert vyff ende tachtich stilo antiquo". Men rekende in dit geval dus nog volgens de oude Juliaanse kalender hoewel de Nederlandse in 1583 op de nieuwe Gregoriaanse kalender waren overgegaan. Volgens de nieuwe - tevens onze - tijdrekening zou genoemde datum 2 October moeten zijn.

Het stuk is een pachtcontract; de pacht zal ingaan op "Sunte Peters dage ad cathedram (= 22 Februari) anno XV hondert seven ende tachtich naestcomende" en het is dus opgemaakt ruimschoots op tijd vóór de ingang van de volgende pachtperiode van negen jaar.

De pachters zijn "Jan Petersz., woenende op ten Voornschen Dam gelegen by den huysen ende goet tot Voorn, principaell, ende Gherrid Henricxz., woenende aen den Ouden Ryn, als borch voor Jan Peters gelyck myn selfs saecke ende schult ende mede principaell ende een voor al".

Zij "belyen ende bekennen mits desen voor ons ende onsen erffgenamen in pacht ende huerwren (= huurrecht) ontvangen te hebben van den Edelen erentsesten (= gestreng) ende vromen joncheer Lubbert van Parys van Suidoort ende zynen erffgenamen" de volgende objecten:

A "Die huysinge ende hofstede gelegen bij den huysen van Voorn voersz. ende ick, Jan Petersz. voersz., nu ter tyt sel-

ver gebruycke ende bewoene".

B "Die profyten van den Voornschen Dam voersz."

De pachtsom per jaar voor A en B tesaamen bestond uit: "vierendertwintich keyser karolus gulden van twyntich stuyvers brabant's 't stuck, drie volffertige (= volvette) goede pachtcapoenen (= door de pachter opgebrachte capoenen; een kapoen is een gecastreerde haan, bestemd om vetgemest te worden) off sess stuyvers voor elcken capoen tot kuer (= naar keuze) van den voersz. grontheer, sess pondt meysche botter, een ton (= ca 2,4 hl) peeren, sess mengelen (= 2 pinten = ca 1,2 liter) zoetemelck ende twee ende dertich hennenyeren".

Ook de wijze van betaling werd precies voorgeschreven: "die een helft van den gelde mit alle die capoenen voersz. 't Sunte Maertens dage in den wynter (= 11 November) ende dander helft 't Sunte Peters dage ad cathedram (= 22 Februari), die botter in den Mey, die eyeren te Paeschen, die peeren ende zoetemelck tot gelegender tyt".

C "Alle dat hogelandt toebehoerende aen der huysinge ende hofstadt tot Voorn, alsoe groot ende cleyn alsoe dat selve landt aldaer vanouts gelegen is".

Hiervoor bestond de pachtsom per jaar uit: "hondert ende veertich karolus gulden paeyments (= betaling), twe mud goede hoochlantse haeneren (zie noot), eenen goeden vetten weer (= ram) ofte hamel (= gecastreerd mannelijk schaap) off vier gulden daervoor, noch een goet vet lam off derhalve (= derdehalve = twee en een halve) gulden daervoor, seshien goede pachcapoenen off sess stuyvers voor elcken capoen al tot kuer van den grontheer voorsz., tweehondert goede henneneren".

D "Die weyde van den essboomgaerdt mitgaders noch een campken (= akkertje) weylants gelegen theynden (= aan het eind) aen den voorsz. essboomgaerdt, mede toebehorende aen der hofstadt ende goet tot Voorn, welcke voorsz. perchelen van landen ende goederen ick Jan Petersz. ende Cornelis Gerritsz. laetste in pacht gehadt hebben".

De pachtsom per jaar voor "het beweyden ende gebruyck van den essboomgaerdt mitgaders voor het beweyden van 't voorsz. campken weylants" was: thien karolus gulden mit noch twe goede pachcapoenen off sess stuyvers voor 't stuck tot optie ende kuer (= tot voorkeur en keus) alsvoren, noch twaelf pont goede meysche botter ende sess mengelen schapewrongel".

De betaling der pachtsommen voor C en D diende te geschieden: "die een helft van den gelde mit alle die capoenen ende haener voorsz. 't Sunte Maertens dage in den wynter ende dander helft 't Sunte Peters dage ad cathedram, het lam ende eyeren the Paeschen, die botter in den Mey, den vetten weer ofte hamel in den herfst, die schapewrongel 't Sunt Jansmisse te midsomer (= 20 Juni).

E "Sess mergen (= 5,1 ha) hoochlants alse die gelegen zyn aen den Ouden Ryn onder den gerechte van Vlueten, strecken uut Heycooper Vliet tot die Steech van Voorn, eertyts toebehoort hebbende den convente van 't Sunte Sophia van Constantinopolen Carthusers ordens, ende Cornelis Gerritsz. laetste gebruyct heeft".

Per jaar was de pachtsom: "veertich karolus gulden, sess goede volffertige pachcapoenen off sess stuyvers voor elcke capoen tot optie ende kuer alsvoren, een mud goede hoochlantsche haeneren ende een kan goede vette room, te betalen die een helft van den gelde mit alle die capoenen ende haner voorsz. 't Sunte Maertens dage in den wynter ende dander helft van den gelde 't Sunte Peters dage ad cathedram, die vette room in de Mey".

De grondheer behield aan zich "het

principaele huys ende hofstadt van Voorn mit allen zynen toebehoren, mitgaders die weyde van den duyffhuysboomgaerden leggende ende behorende aen de hofstadt ende huys tot Voorn, ende daertoe noch die Voornsche Stege van voren tot achteren, mede behorende aen 't huys ende goet tot Voorn".

Ook "zel die voorsz. grontheer tot zynen believen mogen bepotten mit opgaende bomen ende hout ende knootwilligen aen de slootcanten, gelegen ende behorende aen alle het hogelandt, baulandt ende boomgaerden, behorende aen den huys ende goet van Voorn voorsz."

Behalve het aan de pachters toegedachte rijshout was de grondheer tevens "aen hem selven behoudende alle dat gewasch van alle die ander bepotinge ende opgaende wasschende houdt, staende om 't huys ende hofstadt tot Voorn ende om alle boomgaerden voorsz. ende op 't voorsejde landt".

Het contante gedeelte van de pachtsom moest in "vry gelt" (= geld waarop niets gekort wordt) worden voldaan; van korting kon slechts sprake zijn ingeval van "oerloch, wayen ende inbreck van dycken". De pachters betaalden "alle den oncost, ongelde ende onrade (= onkosten, schaden) ende mede den thins uutten voorsz. landen gaende". Indien de pachters de grond niet naar behoren zouden bewerken, dan moesten zij hun grondheer "verstoringe (= vergoeding) daervoor doen".

Aan het einde van de pachttermijn "soe compt dese voorsz. huysinge, hofstede, landt, boomgaerdt, bepotinge daerop staende, ende mit alle betuyninge ende beheyninge (= omheiningen) ende mit allen haeren toebehoren wederomme vry ende losse aen den voorn. grontheer ofte

aen zynen erffgenamen, omme haerl. vryen wille daer mede te doen, onbecroont (= onverhinderd) van yemant ende sonder ons Jan Petersz. ende Gherridt Henricxz. alsdan enygelanger voorhuer, naehuer, bruyckweer, vaechbeterschaprechts off toeseggens meer daeraen te mogen pretenderen te hebben in enygerwys". Er was dus nog geen sprake van pachtbescherming.

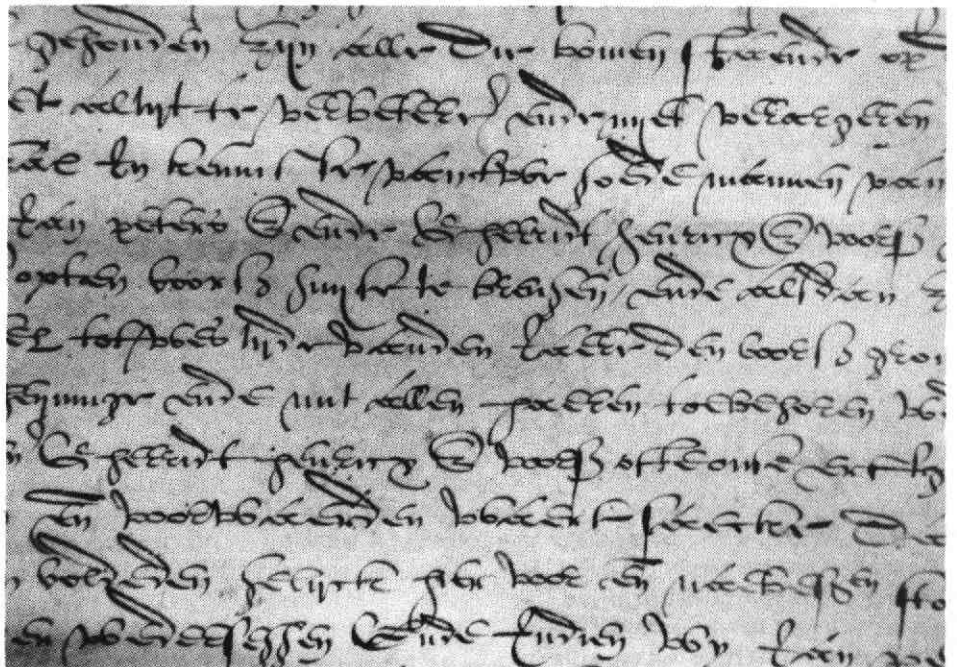
Wanneer de verplichtingen niet zouden worden nagekomen zou de zaak in het uiterste geval worden voorgelegd aan "den Hove provinciael te Utrecht".

Verplichtingen

Er was voorts nog een 10-tal verplichtingen, waaraan de pachters zich dienden te onderwerpen, waarvan vooral de laatste menig grondbezitter-verpachter het water in de mond zal doen komen:

1 De pachters "zullen gehouden zyn alle dat hogelandt ofte boulandt te gebruycken ende bauwen tot des lank eerbaer, gelyck men al zulcken landt behoort te gebruycken ende te bauwen ende 't selfde landt mede haenenen mit granen, messchen (= mesten) ende zomervagen (= braak laten liggen) als dat behoort".

2 De pachters zullen gehouden weesen alle dat hout 't welck op die hofstadt van Voorn ende in die boomgaerden, behorende aen den huys van Voorn, omgehouden (= omgehakt) zal worden ende van de wynt omwayen zal mogen, den voorsz. onsen grontheer, dese voorsz. jaeren lanck gedurende, mit die wagen tot zynen huys te brengen, ende oock het dorre hout uut te houden (= uit te hakken) ende anderehant te hanteren (= klein te maken) ende te cloven".

3 De pachters "zullen gehouden weesen alle die binnen ende buyten sloten, gelegen aen alle het baulandt ende hogelandt behorende aen den huysse ende hofstadt tot Voorn, mitsgaders die slote ofte grafte van het campken weylants gaende verby den essboomgaert tot in den Oude Ryn toe, mede behorende aen het goet ende den huysse van Voorn, ende oock mede die slote gelegen aen die Steege van Voorn gaende ende streckende nae Vluetenrewech toe totten zande toe (= tot op het zand) uut te doen graven in zulcker wyte, breete ende lengte als die selve sloten van outs gegraven zyn geweest".

4 De pachters "zullen oock gehouden weesen die endisen (= jonge bomen), staende in den esboomgaert, mitsgaders het baulandt ende hofstede, te betuynen ende te beheynen".

5 De pachters "zullen gehouden weesen den Ouden Ryn uut alle schade van banwerck (= verplichte arbeid waartoe de schout de ingezetenen bant of oproept, werk aan dijken e.d. dat gerechtelijk geschouwd wordt) te houden alsoe lange ende verre als die huysinge, hofstede ende landt voorsz. streckende is".

6 De pachters "zullen nyet meer dan die helfte van die ryse (= rijshout) hebben die daer wasschende is optie knootwilligen staende in het campken weylants" en er mag pas geknot worden als het rijshout drie jaar oud is.

7 De pachters mogen het gehuurde niet aan iemand anders "brengen noch voortverhueren dan by des voorsz. joncheer Lubberts expresse belieffnisse, wil ende consent" en zij moeten "de huysinge onderhouden, want gaeff, dackdicht, veynsterdicht ende glaesdicht" en voor hun kosten zijn ook "allen anderen reparatiën, uutgesondert nyeuwe wercken".

8 De pachters "zullen oock gehouden zyn alle die bomen, staende op de voorsz. hofstede, alle twee jaeren eens off te leggen (= af te leggen) ende wederomme versche eerde daeraen te brengen".

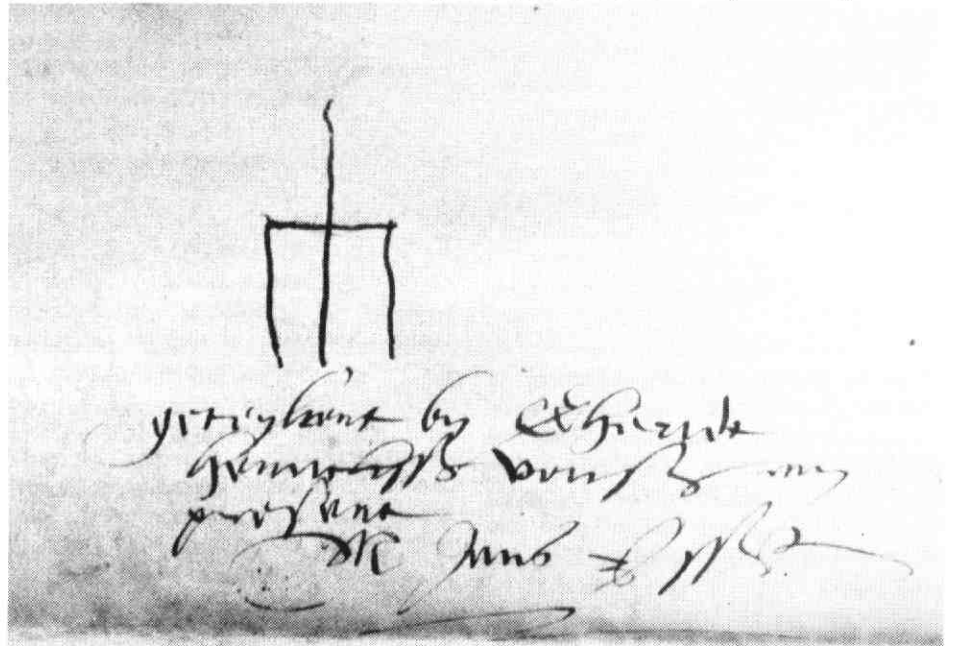
9 De pachters "zullen gehouden zyn 't voorsz. landt ende goet altyt te verbeteren ende nyet verargerren, gelyck goede huerluyden schuldich zyn ende behoren te doen, ende 't baulandt ten eynde der huerjaeren voorsz. op te leveren in al zulcker voege als nae baumans recht bevonden zal worden te behoren".

10 "Noch mede zellen ick Jan Petersz. ende Gherrid Henricxz. voorsz. gehouden weesen den voorsz. onsen grontheer eens des jaers, dese voorsz. negen jaeren lanck geduerende, tot onsen coste mit twee wagens volcx (= met twee wagens volk) van

zyne woenstede te commen halen ende opten voorsz. huysse te brengen, ende alsdan zellen wy hem opten zelffdien dach tot onsen coste geven grove spyse (= een stevig maal), te weten runtvleysch, gerooctvleysch ende een ham, voorts mede een goede tonne biers, botter, kaes, broot, vette room ende schapewrongel, tot wes tyde van den jaere de voorsz. grontheer gelieve zal uutgehaelt te zyn".

De "Uuthael"

Het is niet waarschijnlijk dat Lubbert, die in de jaren 1577 tot 1586 afwisselend schepen en burgemeester van Utrecht was, het gehele jaar door op Voorn woonde. Met "zyne woenstede" zal wel zijn huis in de stad zijn bedoeld. Deze veronderstelling wordt des te waarschijnlijker door de wetenschap dat op 23 December 1603 notaris Joannis Antony Wtenwael het testament op-

maakt van Lubbert van Parys van Zu-doert en zijn vrouw Margriet van Avezaet te Utrecht "ten huysse der testateuren staende aen de nyeuw Graft by den Plompentoren".

Een pikante bijzonderheid is dat in het testament weliswaar wordt gesproken van joncheer Lubbert en Jonkvrouw Margriet, maar dat Booth ons weet te melden dat Lubbert trouwde met zijn "dienstmaecht" Margriete van Avezaet, vulgo (= gewoonlijk genaamd) "de swarte Griet"!

Zeker in de zomer vertoefde de familie op het kasteel, maar ook in het jachtseizoen zal Lubbert er vaak te vinden zijn geweest want hij wordt vermeld op de lijst van riddermatigen die in Utrecht jagen mochten; bij die laatste bezigheid zullen zijn pachters en hun knechts hem wel als drijver behulpzaam zijn geweest.

Naar het dagje van de "uuthael" werd door elk van de gezinsleden ieder op zijn eigen wijze uitgezien. Lubbert vlase op zijn "goede tonne biers" en Margriet kon zich weer eens echt als kasteelvrouw laten verwennen, maar ook zoon Johan had zo zijn bijzondere reden om met graagte het goed Voorn te bezoeken. Daarvoor kwam hij met genoeg over uit Leiden waar hij zich op 31 Mei 1583 had laten inschrijven als student in de Letteren aan de nog jonge Universiteit. Johan's reden heette Margriete, zij was de dochter van zijn vader's pachter op Voorn en het ging niet om een vluchtige romance want Johan trouwde, tegen de wil zijner ouders, zijn geliefde; hij was toen nog student.

De route van huis naar buitengoed

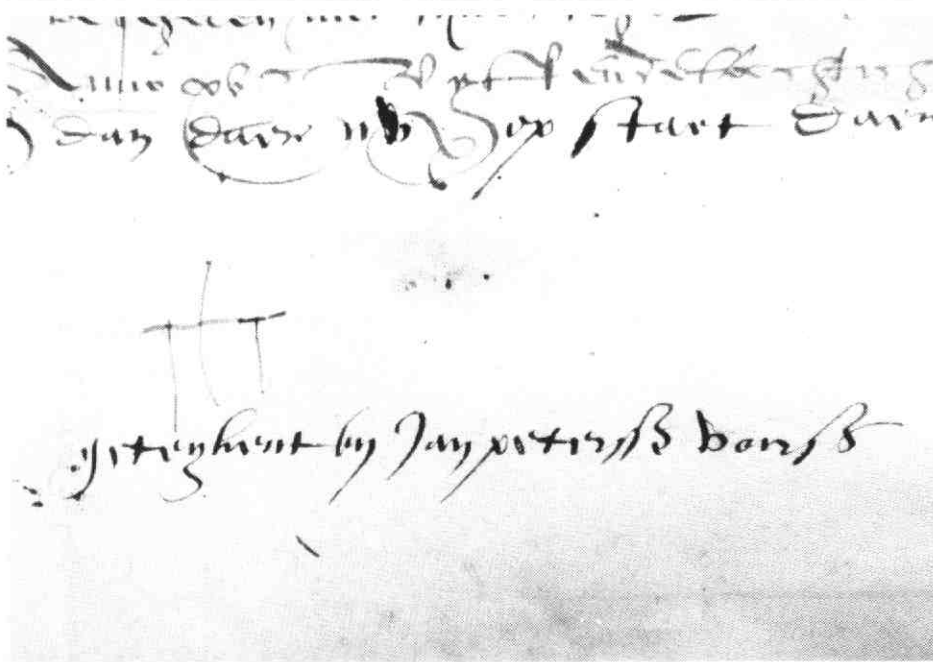
Nummer 10 van de lijst van verplichtin-

Getekend bij Gherid Hendricksz.

gen was niet alleen bedoeld om nog een extra voordeeltje in de wacht te slepen. We moeten het veeleer zien als een jaarlijkse "hulde" aan de grondheer ter bevestiging van zijn "heerlijke" rechten, en dat mocht ook de buitenwereld best weten; vandaar dat het gezelschap, inclusief de twee wagens met volk, de stad Utrecht zeker niet langs een onopvallende weg en via een achterpoortje zal hebben verlaten.

Binnen de stad voerde de route van de Plompentorengracht, via Witte vrouwenstraat, Voorstraat, Potterstraat, Lange Viestraat, langs het kasteel Vredenburg, naar de Catharijnepoort.

Buiten die poort liet men de Daalseweg (de oude weg naar Amsterdam) rechts liggen. Vervolgens kon men kiezen tus-

sen de Vleutenseweg langs de Vleutensevaart en de oude weg die min of meer langs de Oude Rijn liep (de Leidsche Rijn tussen oog in Al en de Smakelaarsbrug werd pas in 1665 gegraven). De eerste zou een omweg hebben betekend en men nam daarom de laatste, die zich splitste op het punt waar het in 1545 gegraven verbindingskanaal (ook al weer Oude Rijn geheten en nu lopende langs de Billitonkade) tussen Vleutensevaart en Oude Rijn in de laatste uitmondde. Vandaar (dus bij het tegenwoordige Oog in Al) liep een weg rechtdoor, ongeveer in de richting van de nu bestaande Everard Meijsterlaan. Dit was de Heereweg, ook wel genoemd Groenedijk of Achterweg; hij kwam uit op de Hoge-

Getekend bij Jan Petersz.

weidseweg (nu Hogeweide). Linksaf, en bij de Driesprong weer linksaf gaande, kwam men bij de Voornse Steeg.

Bij de bovengenoemde splitsing kon men echter ook de Rijn verder volgen waardoor men eveneens op de Voorse Steeg uitkwam.

Op **kaart 1** is getracht de loop van wateren en wegen weer te geven zoals die in 1585 ongeveer moet zijn geweest.

De situering van de verschillende objecten

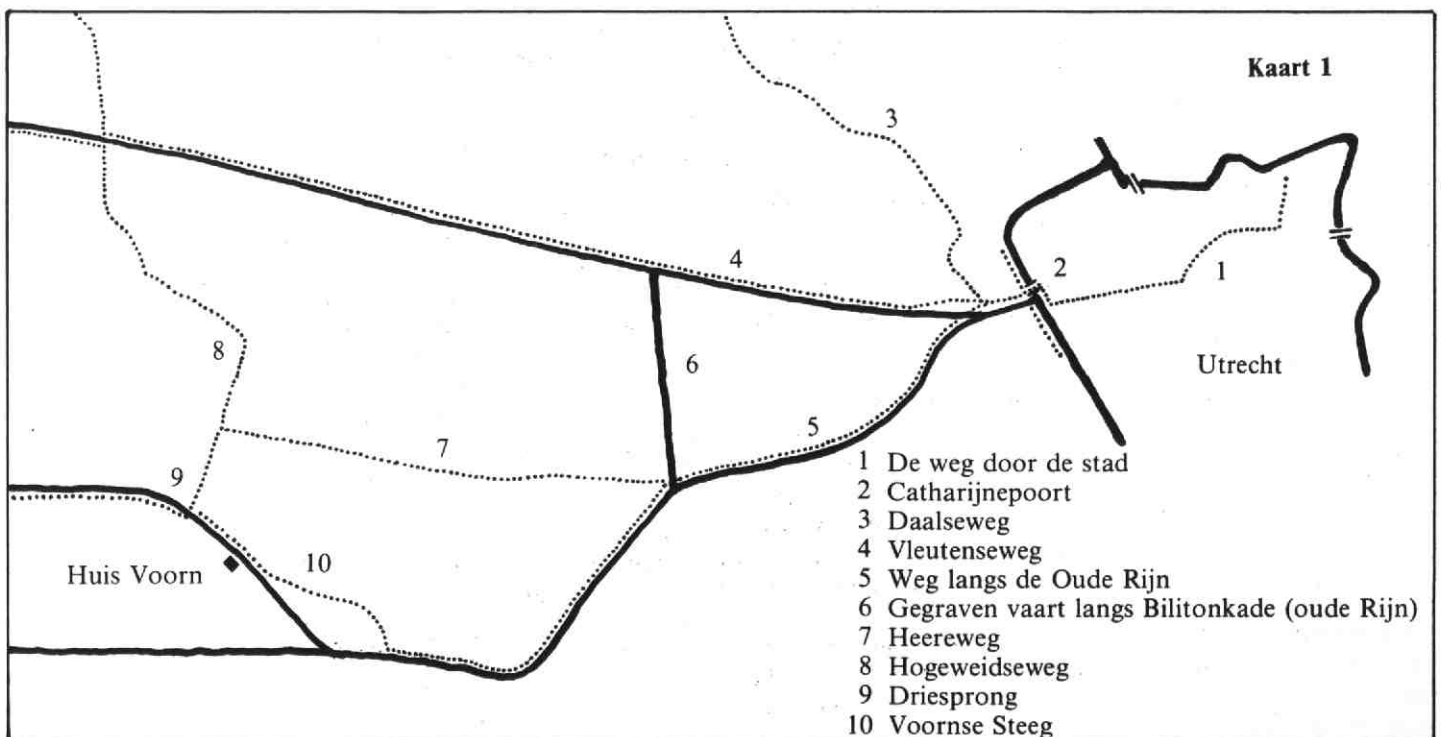
Misschien bestaat er bij de lezer enige nieuwsgierigheid naar de juiste, of wel-

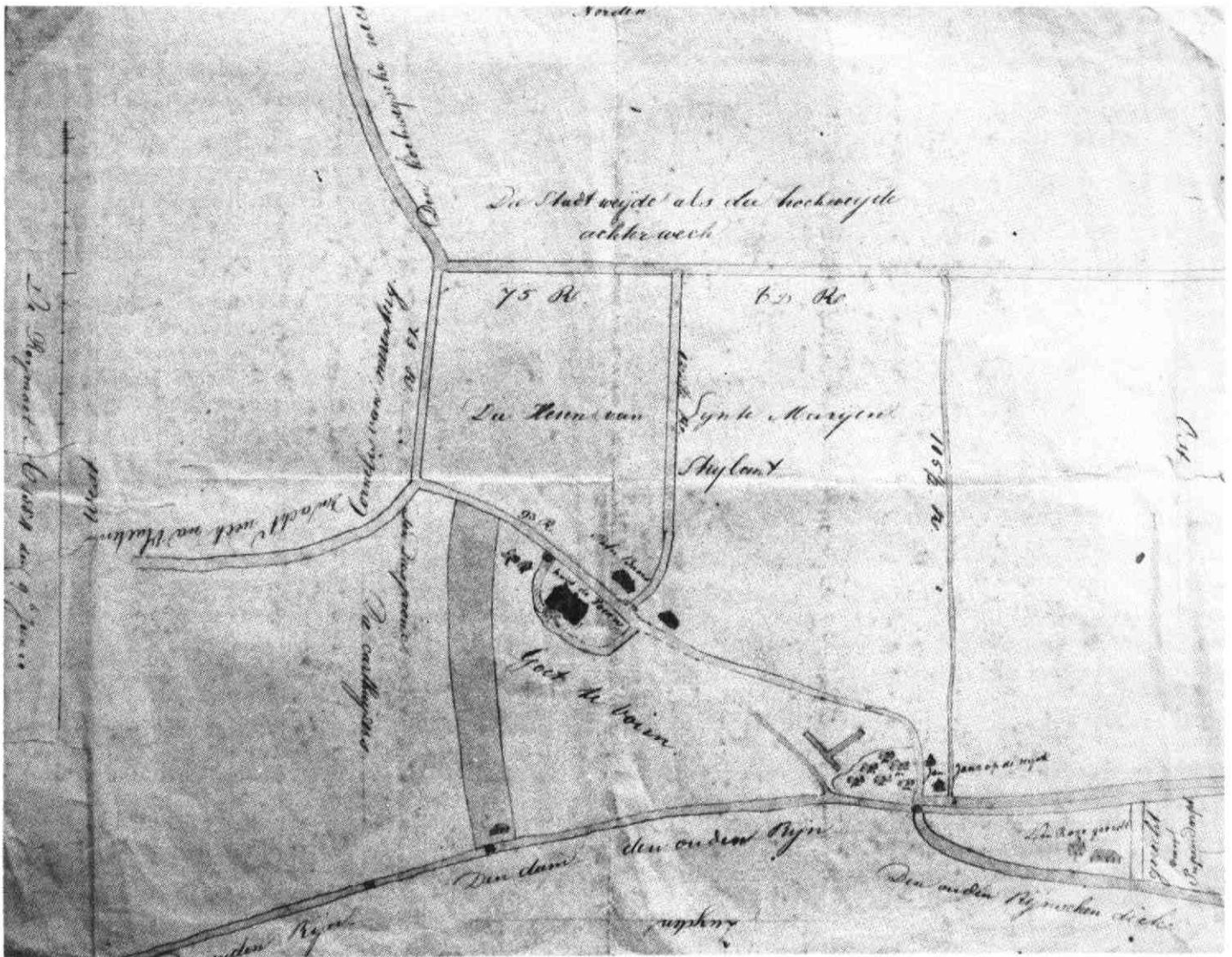
licht beter gezegd vermoedelijke situering van de verschillende genoemde aardrijkskundige namen. Om die nader te kunnen plaatsen kan een kaartje van dienst zijn, eveneens behorende tot het in de aanvang genoemde huisarchief. Het is gedateerd 9 Juni 1554 en het geeft dus de toestand weer een dertigtal jaren vóór de opstelling van ons pachtcontract. (**kaart 2**). Qua papiersoort en handschrift stamt de kaart zèlf niet uit 1554; er moet dus sprake zijn van een copie of wellicht van een reconstructie van een eertijdse toestand. De hier en daar opgegeven maten, in roeden, kloppen met de werkelijkheid, Peter Baers was, althans in 1581, de pachter van de Heren van Sint Marie, maar "*Jan Janz op de Wijck*" moet toch een verschrijving zijn; de man werd genoemd "*Jan Janz op die Wiell*"; naar de Wiel-boomgaard die daar lag langs de Rijn. Het lijkt dus verstandig de kaart met enige reserve te hanteren.

"*Steege van Voorn*",

In de eerste plaats dan de "*Steege van Voorn*", ook wel genaamd "*Voornse Steghe*" of "*Voornse Wech*". Deze liep, noordelijk van de Rijn, door of langs de Wiel-boomgaard, langs het huis Voorn en kwam bij de Driesprong uit op de zogenaamde "*Achterweg*" naar Vleuten (nu Groenedijk - Hogeweide).

De weg was eigendom van de heren van Voorn (zij waren er tenminste "*altyt gebruiker ende possesser*" van) en dit leidde in het verleden meermalen tot geschillen met de heren van het kapittel van Sint Marie, wier eigendommen (de

landen en de boerderij Strijland) er ten noorden van lagen.

"Voornsche Dam"

De "Voornsche Dam" (B) moet niet verward worden met de in 1546 door keizer Maximiliaan bij ordonnantie in het vooruitzicht gestelde en in 1564 aangelegde dam (de Stadsdam) in de Leidsche Rijn. Over de laatste had de heer van Voorn niets te zeggen; hij was in eigendom en onderhoud bij de stad Utrecht. Onze dam lag niet ten zuiden maar ten noorden van het huis Voorn en vormde de toegangsweg van de Voornsche Steeg naar het slot, eerst als dam of brug over de "echte" Oude Rijn en vervolgens als vermoedelijk met notebomen beplante - oprit.

De profijten waar Jan Peters en Gerrit Hendriks op uit waren, zullen die noten zijn geweest. Ook "woende" Jan dus niet letterlijk "op" maar "bij" de Dam.

"hogelandt"

Het "Hogelandt (C) toebehorende aen der huysinge ende hofstadt tot Voorn" is wellicht identiek aan de in de leenacte

van 1546 genoemde "Nesse". Het zou dan op de kaart begrensd worden ten noorden door de "oude" Oude Rijn en ten zuiden door de Leidsche Rijn (op de kaart "den ouden Rijn") en zodoende een uitstekende, driehoekige punt vormen (nesse = landtong, landneus; verg. het Franse: nez = neus).

"essboomgaert" campken weylants"

De "essboomgaert" en het "campken weylants" (D), waarvan de "slothe ofte grafte" tot "in den Ouden Ryn toe" loopt, vinden we in de uiterste rechter punt. De esboomgaard ligt nu onder de rijksweg.

"hoochlandt"

Het "hoochlandt" (E), dat eertijds aan de Karthuizers behoorde, zullen we moeten zien in de strook links op de kaart, met onderin het kleine huisje; dat laatste kan van Gerrit Hendriks zijn geweest. Wel moeten we dan de Heycoper Vliet identiek stellen met de Leidsche Rijn, maar dat lijkt niet geheel verboden. Overigens was dit "hoochlandt" geen leengoed maar "vry eigen goed".

Het werd, in het testament van 1603, niet aan Johan vermaakt maar aan diens dochter Maria, als late straf voor zijn eigenzinnige huwelijk en wel op speciale aandrang van "swarte Griet" notabene.

Tenslotte wordt het stuk natuurlijk plechtig ondertekend en wel letterlijk, want "sonder arch (= te goeder trouw) des 't oerconde hebben wy Jan Petersz. ende Gherridt Hendricxz. voorsz. dit elck onderteyckent mit ons sellfs hant, ende tot meerder seeckerheyt hebben wy gebeden Marten Jansz. Uutenrewaell desen brieff over ons te besegelen mit synen segel, want wy op dese tyt selver geen segel en hebben, 't welck ick Marten Jansz. voorsz., ter bede als boven, geern gedaen heb".

geteykent by Jan Petersz. voorsz.

geteykent by Gheridt Hendricxz.

voorsz.

my present M Jans Uute.

De beide pachters verloochenen hun stiel niet en tekenen beiden met een

soort mestvork. Zij konden blijkbaar beter "bauwen" en "messchen" dan schrijven.

Het zegel dat aan de acte gehangen heeft, is helaas verloren gegaan.

Noot: Zoals boven beloofd moet nog even ingegaan worden op de betekenis van "twe mud goede hoochlantse haeneren" en het "haenenen" van het land "mit granen". De woorden komen niet voor in het Middel-Nederlandsch Handwoordenboek van Veradm, maar H. Prudon, om raad gevraagd, achtte het wel duidelijk dat we te maken moesten hebben met een vorm die "hanenha-

ver" moet betekenen. Hanenhaver (havercoren, hanencoren, hanecoren, haencorn) is voeder voor haan en kippen, maar gold vroeger ook als een heel gewoon betaalmiddel bij het pachten van heerlijke landerijen. Ook heeft het woord "mud" of "mudde" op zichzelf, behalve de betekenis van een inhoudsmaat (vooral van graan) ook die van grondrente (in graan te voldoen) en tenslotte is een mud ook een landmaat: zoveel land als met een mud zaad bezaaid kan worden, 40 aren.

Al met al lijkt het veilig "haeneren" te vertalen met graan en "haenenen" met "bezaaien".

Verantwoording:

Het archief van het huis Voorn in het bezit van J. A. F. van Seumeren.

Jhr Mr E.B.F.F. Wittert van Hoogland: Bijdragen tot de Geschiedenis der Utrechtsche Ridderhofsteden en Heerlijkheden: Voorn 1909.

Gemeentearchief Utrecht: Notarieel Archief U 006 b 002.

Rijksarchief Utrecht: Collectie Booth, deel 10 blz.1071.

Drs M. N. Acket: Een merkwaardige kaart van Utrecht en omgeving, Jaarboekje van "Oud-Utrecht" 1931.

H. Prudon s. j.: Opbouwende kritiek en goede raad.

Universiteit Leiden: Album Studiosorum.

"Vleutense Meesters"

Eén van de bekendste 'Vleutense meesters' is ongetwijfeld Jac. Graafland, op vele plaatsen in het dorp kom je de schilderijen tegen van de mooie plekjes uit het oude dorp. Hij is zeker de enige niet, ook bijvoorbeeld J. Hoogendoorn heeft leuke schilderijen of tekeningen gemaakt. Zeker is dat er meer geschilderd en getekend is. Zeker is dat dat ook in de Meern en Haarzuilens op doek en papier veel vereeuwigd is. Zeker is dat ook op andere wijze veel is vastgelegd uit de historie van de gemeente. Een nieuwe rubriek in dit blad, de redactie wacht op uw reactie.

